

LUMEA NOUA.

Gazeta seriósa si voiósa, pentru toti si pentru tote.

S'a intorsu masin'a lunei, s'a intorsu cu capu 'n diosu,
Si mergu tóte din protiva, anapoda si pre dosu!

V. B.

Ioane N. 18 7/27 *Popoviciu*

Invitare de prenumeratiune!

Regele de Birsna scríe : Supusii mei Credentiosi! Voiu se ve dáu o fóia, dein carea ve-ti aflá starea lunei intregi si in deosebi a regatului, care 'lu stapanesce Inaltu Cinstitu Domni'a mea, — Ve provocu dara si demandu cu puterea domniei mele cá se prenumeráti toti acésta fóia fórté de lipsa si de mare trebuintia, — cá-ci ori-care dein supusii mei ar' cutezá a nu prenumerá acésta fóia cu mare intieptiune lucrata — cu mórté va morí, taiandui-se capulu si acatiandu-se intr'unu paru dreptu invetiatura si indreptare pentru celi-alalti supusi ai mei.

Redactoriulu de „Lumea nóua“ scríe : Iubiti frati si sorióre de lumea vechia si lumea nóua! — Au trecutu celea vechi, noi toti ne-amu inoitu si cu noi impreuna s'a inoitu si lumea. — Alegeve-ti dara cá se ve dáti de-a rostogolulu impreuna cu lumea vechia, seau mai bene se traiti cá ómeni noi in „Lumea nóua“?! — Scíu cá acést'a dein urma ve place mai multu. — Bene dara, me bucuru si eu de acésta alegere nimerita, un'a inse se sciti : lumea nu se tiene cu minciuni, ci cu bani!

Vedeti, ca numai o tíera amarita cá cea unгурésca, carea nu ve aduce nemicu, ci numai necasu si amaru pre capulu vostru, dein dí in dí mai multu ve stórcé pentru de a mai poté vegetá inca nu sciu pana candu, d'apoi o lume alésa cá „Lumea nóua“ se nu fía in dreptu a cere dela voi o contributiune óre-care pentru de a se sustiené cu mare cinste, cu atátu mai vêrtosu, cá ea nu vré se se dé de-a rait'a ciganului pana-ce va imbetrani in dílele s'ale! — Cu tóte acestea nu ve impune decátu o singura dare — darea capului, si si ace'a fórté mica, anume :

Celi-ce nu-su preteni la alte fóie, adeca n'au neci o gazeta romanésca la cas'a loru, cá pentru esemplu Canoniculu dein Gherl'a **Gulovich**, voru platí pre anu 2 fl., pre 1/2 anu 1 fl. v. a.

Celi-ce mai au vre-o fóia romanésca voru platí pre anu 1 fl. v. a.

Celi-ce au „Predicatoriulu-si „Cartile Sateanului romanu“ voru platí pre anu 50 cr. v. a.

Toti aceli'a, cari aru denegá a platí acésta dare, voru fi espatriati dein „Lumea nóua“ cá si cetatieni necredentiosi patriei loru, care voiesce a-i indulcí cu multe de tóte serióse si voiose, intemplete si aflate, sciricite si scornite, inserate si reclamate etc. etc. etc. — Spiritulu „Lumei nóue“ cu voi cu toti!

Parentele Dualismului fericitoriu de Esecutori

DÉAK FERENCZ

a moritu in 28. Januarius st. n. 1876.

Va esí in 1/13 si 15/27 di a lunei, cu cate o saritura in totu trei-luniulu.

Jidovulu ratecitoriu si Necasulu.

Veniti voi frati si sorióre de tóta starea si puse-tiunea, de ascultati dela mene convorbirea celoru mai be-trani ómeni dein lume, convorbírea a doi ómeni be-trani oséndíti a traí pana la diu'a judecatiei!

Unulu este jidovulu ratecitoriu, ér' celu alaltu necasulu. . . . Eli cutriera tóta lumea — portandu impreuna cu densii suferinti'a si desastrulu toturoru tiereloru. — O, déca aru morí eli, câtu de fericiti aru fí ómenii?! . . . , Dar' eli nu moru pana-candu mai traesce vre-unu omu in lume, — eli traescu pentru de a amarí si napastuí omenimea.

Odenióra conveníra acesti inimiçi ai bonastarei si fericierei moritoriloru, langa Sighetulu-Marmatiei si salutandu-se cu cordialitate incepura a conversá la olalta. — Necasulu fú celu de antáiu, care luá cu-ventulu agraindu pre perciunatululu Jud'a :

— Buna diu'a jidovu ratecitoriu! de unde vîi si unde mergi, ce faci in lumea acést'a? Tu pári atatu de obositu si trudit!

— Alergu diu'a-nóptea, bune amice, — asié mi-a dictatu Domnedieu, pentru-cá i-am maltractatu si ucisu pre fíiulu seu, — mergu si totu mergu neincetatu din unu locu intr'altulu — neaflandu-mi nicairi asiediementu stabilu, — ér' cea mai mare pedépsa, cu care m'a atensu Domnulu e ace'a, cá se nu potu morí pana la capetulu lumei. — Dá, eu trebue se traescu, se traescu pana la diu'a judecatiei. — Cugetám cá eu sum celu mai betranu pre pamentu, dara vediu cá tu esti inca mai betranu decátu mene in suferintiele vietiei pamen-tesci.

— Sermane copile, nascutu abié de ieri! . . . . Câte veacuri suntu decandu te preambli prin lumea de-sastreloru si a suferintieloru? — Eu numeru anii cu míele. Candu Domnedieu a lapedatu pre stramosiulu neascultatoriu Adamu eu m'am insocitu cu elu, am in-tratu in cas'a lui si am pasítu in totu loculu inaintea lui si de atunci eu am remasu sociulu nedespartítu alu pamenteniloru.

— Venerate mosiule, cum te numesci si ce faci pre acestu pamentu?

— Eu sum necasulu. Eu potu impreuná cu mene plansulu si suspinulu omenimei. Eu sum caus'a a tóta nefericirea si tatalu a tóta reutatea. Tu ar' trebúi se me cunosci; pentru-cá dela nascerea mea omenimea

'mi blastema si injura numele meu; cá-ci eu am portá-t'o prin tóte nefericirile si am facut'o se sentia tóte chi-nurile.

— O, déca tu esti acel'a care chinuesci omenimea, atunci te cunosc. Mai bene de 18 veacuri suntu de candu audu vorbindu-se despre tene. — Tu esti spiri-tulu reu alu lumei. — Betrane fóra mente, de ce nu mergi mai bene la casele avutíloru? de ce intri in coli-b'a seraciloru unde lipsesce si pana de tóte dílele, de ce favoresci mai multu pre sermani si pre flaméndi?

— Pst! jidovu afurisitu, pentru-cá sperezu cá preste pucinu voi ajunge si la avuti, si déca odata voi intrá in casele loru, nu usioru me voru poté scóte afora.

— Betranu nesocotitu, cu multu tí-su mai sdren-tiósse vestimentele, decátu cá se tí-se deschidia vre-odata casele domniloru, — indata ce te voru vedé in ocolulu loru, eli te voru alungá si tu vei cautá a reintórce la casele celoru seraci, — tu te-ai nascutu spre amarulu si chinulu seraciloru.

— O jidovu habáuçu! eu si din domnii avuti inca scíu face ómeni seraci, — de celi puternici me apropiu cu violen'ia, eu cunosc pre servii loru credentiosi : risipirea si lenevirea, acestea 'mi voru deschi-de mie usí'a la densii.

— Adieu, spirite blastematu, present'ia t'a 'mi turbura sangele. Depárta-te dela mene spirite reu si stricatu, — nu avemu nemicu la olalta. — Am eu unu chinu si mai infricosiatu decátu tene : **mani'a lui Do-mnedieu se ingreuna preste mene!**

Cumu se casciga unu barbatu?

(Noveleta.)

(Urmare si capetu.)

II.

Dupa optu díle érasiu intrá client'a frumósá la avocatulu seu Dr. Blake, care cu inpacientia grabí'a-o intrebá :

— Nó dara vediut'ati de efeptuirea planului? Si cu ce succesu?

— Lucrulu merge de minune, domnule Doctoru! Am urmatu intru tóte indrumarile ce mi-ati datu si credu cá 'mi va succede.

— Aveti marturíe?

— Am, si inca neci nu numai dóue, precumu mi-ati suatuitu, ci patru.

— Minunatu! — strigá avocatulu cu bucuría. — Neci o indoiéla cá paserea e prinsá.

Cu acestea incepura a conversá cu vioiciune. — Tener'a madama erá multu mai indiscreta decâtu cu ocaziunea de mai inainte. — Convorbira cu tóta place-rea despre obiectulu din cestiune, si avocatulu mai repetí inca odata tóte indrumarile de lipsa a se urmá prin tener'a madama pentru de a nu zadarnicí tóta nisuinti'a si lucrarea de pana acólea. Convorbirea se intinse multu si litigantii ce aseptáu in antecamera in urma incepura a-si pierde pacienti'a. Domnulu Blake se redicá.

— 'Mi pare reu cá nu nu potemu vorbí mai de-parte, — precum vedeti me ascépta. — Dara veniti cátu mai curundu la mene, aducandu impreuna si mar-turierele ce le aveti cá se le comunicu ce voru avé de a fassiuná inaintea judecatoriei.

III.

Abié trecúra trei dile, si tener'a madama érasiu intrá in cancelari'a Domnului Blake si cu facia vesela i-i descoperí ca totulu a. succesu cátu se póte de bene.

— Ve detorescu mare multiamita, Domnule ad-vocatu — dise ea; — pentru-cá fora Domni'a-vóstra nu asiú fi potutu vení la acésta idea minunata. — De dóue-ori amu conversatu intre patru ochi cu barbatulu pre care-lu iubescu cu atât'a pasiune, totu-dea-un'a câte un'a diumetate de óra, ce'a-ce patru marturíi suntu gata a adevéri si cu juramentu, cari potu adevé-ri si ace'a, cá conversatiunea a decursu totu despre casatoria.

— Aici-su marturierele? — intrebá Dlu Blake, care se bucurá preste mesura de succesulu minunatu alu acestei cauze interesante.

— Suntu aici. Toti patru ascépta in ante-camera.

— Potemu-ne increde cu deseversire in densii? Fost'au cu atentiune la tóte?

— In acésta privintia sum deplenu leniscita. Eli au fostu in salonulu invecinatu pana-ce eu am vorbitu cu respectivulu.

— Bravo! Pre Domnedieulu meu dicu cá Domnia-vóstra sunteti o fientia dragalasia si acumu incepu a invidiá pre barbatulu acel'a, pre care cu atât'a síretia l'ati prinsu in mrejea Dvóstre. — Acest'a e celu mai frumosu procesu din viéti'a mea. Dara acumu numai 'mi poteti descoperí numele fericitului captivu. — Mai multu nu are neci unu intielesu tainuirea, — eu trebue se-mi cunoscú pre contrariulu, care neci asia nu mai póte scapá!

— Aevea?

— De buna-séma. Domni'a-vóstra sciti cátu de multu protegu legile nóstre pre femei. — Densulu nu-i resta decâtu a se casatori cu Dvóstra seau a pro-cedá fóra de sperarea unui reusítu bunu. Dara ve rogu se-mi descoperiti numele lui, inca se póte cá se-lu cu-noscú.

— 'Lu cunósceti Domnulu meu!

— Nó, si cene e acel'a?

— Domni'a-vóstra, Domnule! — respunse madam'a suridiendu si inrosi. — Marturierele mele sau datu pre sene de parti litigante si acumu inca ascépta colo in ante-camera.

Jureprudentulu se trase in dreptu cá si fulgeratu. Cugetele i-i se turburara si in momentulu celu de an-taiu cautá in tacere spre madam'a care stá inaintea lui. Preste pucinu inse 'si vení in ori si trebui se marturi-sésca insusiu, cá planulu fú esecutatu multu mai fru-mosú de cum ar' fi potutu cugetá densulu. — Dara acumu ce se faca? Se se espuna scandalulu publicu? Acést'a nu-i va folosi renumelui seu de advocatu. — Apoi si alt'mentrea pierde elu cev'a prin acésta casa-toria? — Bá, neci cátu de pucinu. — Pote cá asia in sene a si cugetatu ca pre barbatulu, despre acáruia insurare tractáu nu-lu ascépta o sórte neplacuta. Si in urma aflá mai cu scopu a luá de socia pre frumós'a si intielépt'a madama, care i-i castigá anim'a pre o cale atâtu de originala, si credemu cá neci nu va avé de a se cái neci-candu de celu mai frumosu procesu alu vietieis'ale!

Viersurele.

Cumunitia de fluturi	Neci o bóla nu-i mai rea
Eu te jocu se te scuturi —	Cá catiéu'a dragostea;
Tu mai tare te-nfluturi!	De langóre páru-ti pica,
Arda-te foculu cununa	La anima nu te strica, —
Cum nu te-a batutu o bruma,	De dragoste páru-ti cresce,
De te-a pusú in capu o ciuma!	La anima te topesce!

* * *	* * *
Dis'a híd'a cá mi-a dá	Frundia verde de pre rítu
Cinci pataci de oiú jucá, —	Cene dracú-a mai vediutu
Adà hída, banii-'ncóce	Érba crétia prin fánatia —
Se te jocu precum'ti place!	Féta hída si marétia?!

* * *
Candu erám la mam'a mea
Erám pui de turturea, —
De candu sum la mam'a lui
Nece-su rândunea neci pui
Fór' muierea nimeni!

Nu scrieti epistole deschise!

In dilele trecute, pana-ce 'mi cercá epistolarium epistolele plene de apromisiuni ale prenumerantiloru dela „Lumea noua“, cetiiu urmatorea epistoliora deschisa: **Az, „Iskola“ czimú lap tekintetes kiadó-hivatalának Sz-ujvár. Tisztelt szerkesztőség! Fölkérem a szerkesztőséget, sziveskedjék az „Iskola“ czimú lapot nevemre ezután mindig Szerfaluba czimezni, mert már nem Hotinkán lakom. Tisztelettel vagyok — Vlád Gergely m. k. néptanító.**

La inceputu n'am intielesu totu lucrulu. Cugetám cá dóra este vre-o fóia ungurésca su numirea „Iskola“ in Gherl'a si la ace'a se adreséza epistol'a ce mi-a atrasu privirea, si curiosu cá toti Redactorii de „Lumea noua“ cercáiu si afláiu, cá epistol'a respectiva este indreptata catra Redactorium romanu a fóiei romane „Scól'a“ decáttra unu invetiatoriu romanu, care a aflatu de bene a botezá pre unguría o fóia romanésca, ce voiesce a-lu invetiá si pre Domni'a-lui romanescce.

De n'a peritu Romanulu candu órdele barbare
Trecéu cá si locuste prin agrii semenati, —
Acum, ori neci odata elu cauta se piéra,
Cá-ci tenerimea-i cresce prin dascali renegati!

Omulu cu mătiele.

Dilerium Antoniu Krobl dein Bud'a, de unu tempu mai indelungatu ducé in o sutterana de-a drépt'a Dunarei o viétia de sichastru, sustienendu-si viétia cu carne de mătie, cari le prindé insusi de prin giurulu acel'a, si apoi belindu-le le mancá. — De unu tempu in cóce nu mai eráu mătie prin giurulu acel'a si densulu nu avé ce vêná, — ér' in lun'a trecuta cu ocaziunea frigului celui mare elu morí de fóme si frigu in acelu locu parasitu, spre rusínea omenimei, care se lauda atatu de multu cu filantropi'a. — Seraca filantropia care lasi pre de-aprópele a perí de fóme si frigu in driculu iernei, precandu tu te imbraci in metasaríi si auraríi si báti podelele!!!

Amentirea Parentiloru.

Un'a femeia, pre carea e doré de suferintiele de-aprópelui, cercetandu in dilele acestea institutulu corectoriu (carcerulu) dein Gherl'a, in urma ajunse la unu teneru, pre faci'a carui'a ceti dorerea impreunata cu amaratiunea cea mai profunda a animei.

— „Aduti amente de parentii tei, cari te-au crescutu si nu uitá a te indreptá pre calea, ce ti-o-au aretatu densii!“ — díse in urma femeia benevoitória tenerului facatoriu de rele.

— „Dá, eu-'mi aducu amente pururea de parentii mei!“ — respunse tenerulu cu surisu sarcasticu pre buze. — „Si de va trebuí voiu urmá si calea aretata de eli, pre care am si pornitu cum vedi, — ér' acést'a scíi unde duce? . . . Tatalu meu a moritu pre spéndiuratória, ér' mam'a mea s'a sfêrsitu in inchisóre. . . . Asia dara eu am de a alege intre acestea dóue! Multiamimu de invetiatura!“

Scóla de statu.

Scóla = Carciuna, — Spiritu = Spirtu.
Itzig.

Diriginti'a scólei comunale dein Szarvas s'a incredentiatu unu judeu cárciumariu avutu cu numele Guttman care a si asediatu institutulu scien-tiei si a moralitatiei intru-o localitate sutterana spaciosá, care prin unu cersiafu (invelitoriu subtíre) o-a impartítu in dóue despartimente, deintru cari intr'unulu se mesura spirtulu ér' intr'altulu se imparte spiritulu, se intielege cá a celei mai bune educatiuni, care póte se respire dein mirosulu spirtului. — O singura litera deosebesce in esprimare spiritulu moralitatiei de spirtulu fora-de-legei, unu singuru cersiafu subtíre de pánza deosebesce scól'a dirigintelui evreu de cárcium'a Itzigului cárciumariu. — Poftimu educatiune!

Sgarcitulu darnicu.

Unu omu avutu dar' preste mesura sgárcitu, aruncandui-se cu ocaziunea unei colecte spre scopuri filantropice cá dá prea pucinu, replicá : „Recunoscú ca dáu pucinu, dar' de ai scí Domni'a-t'a cátu de greu 'mi cade si acést'a rumpere dein avut'a mea te-ai mirá cum me lasa anim'a se dáu asié de multu!“

Dein un'a Predicatia muierésca.

Se luamu amente!

Femeia'unu quácker din Filadelfi'a, predicandu in beserica díse : „Trei lucruri suntu, iubittii mei amici si amice cari me facu a me mirá mai multu in acést'a viétia : Celu de antaiu e acel'a, cá de ce obóra pruncii cu lemne si cu petrii pómele, candu acelea déca se cocu cadu si de sene-si la pamentu; alu doilea e acel'a, ca de ce-'su asia tirani si crudi barbattii cá mergu in bataia se se omóre unii pre altii candu eli si alt'mentrea au de a mori odata; alu treilea, care me face a me mirá inca si mai multu e acel'a, ca de ce ambla barbattii dupa femei, candu si femeile inca ar' poté amblá dupa barbati.“

Bucinu Redactiunei.

Espektorium fóiei „Predicatum Sateanului romanu“, róga pre aceli Domni, caror'a in locu de cól'a l. din „Predicatum Sateanului romanu“ le-au tramisu Cartea l. din „Cartile Sateanului romanu“ cá se tramita in dreptu acést'a Carte cu legatura crucisá provédiuta cu timbru de 2 cr. ca apoi si densulu 'si va indreptá gresié'la tramitiendu-le Cól'a l. dein „Predicatum Sateanului romanu“!

Lui Vasilic'a in Archivu : Cucumis! — 'Ti placu bucatele nóstre, numai 'ti damu pré pucinu dein ele . . . Bene. ti-omu dá si mai multu numai én' siedi la mésa si fá unu Circulariu grosnicu printre cunoscutii tei, demandandu-le aspru se platésca pucín'a dare ce detorescu lumei nóue, si déca se-oru aduná bannii scii : de auru, de argentu, de chartia seau chiar' si de arama, noi ti-omu tramite unu sacu de glume si nerozii, ér' déca nu. — dupa-ce nu se tiparescu neci chiar' minciunile numai pre minciuni, — in locu de saculu de glume si nerozii noi ti-omu tramite unu Cucumis! — Bene-a fi?!

Turcului : Si mai ai de gandu a asculta cantatulu cucului! — Bene, fia, noi asceptamu cu pacientia.

Femeiloru : Calendariulu Domnieloru-vóstre nu a esítu, pentru cá Domnieloru-vóstre nu v'au trebuitu. Ne-omu mai trage séma pentru acést'a!

Toturoru. Bannii de prenumeratiune si tóte scrisorila cari privescu Administratiunea acestei gazete se se adreséze : La „Lumea noua“ in Szamosújvár. — Grabiti cu bannii, grabiti!